

בעזרת השם יתברך

גליון # 28 - חודש טבת תש"ל

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפקשת שלח, (במדבר י"ד א') וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע, וכמו דאיתא בערכין (דף ט"ו.) אם כן אנו מוכרחין לתקן זה החטא קדם הגאולה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

שו"ת נבחר מכסף חלק או"ח סימן ה

שאלה עיר אחת היו בה ג' בתי כנסיות וכל אחת מהם היו לה חפצי קדש בפני עצמה וכשגרם החטא באו עליהם גייסות וברחו כלם וכשהלכו הגייסות חזרו קצת העם הנשארים ולא היה בהם אלא כדי קהל א' בין כלם מזה מעט ומזה מעט והיה ביד א' מהם חפצי קדש מקהלו שהקדישו אבותיו לקהל שלהם ועתה כשנצטרפו הג' קהלות בקהל א' והביא עמו אותם החפצים לקהל לא הוציאם מתחת ידו שכן התנה עמהם שלא יצאו מתחת ידו שאם ירחמו מן השמי' ויתרבו עם ה' שיהא בהם כדי לחזור להתפלל כל אחד בקהלו שיחזור להוליק עמו חפצי הקדש לקהלו כמשפט הראשון אלא אדרבא היו מתמעטין והולכים מפני הצרות ועתה האיש ההוא נשאו לבו לעלות לארץ ישראל תוב"ב לקבוע ביתו שם ורוצה להוליק עמו אותם החפצים

באומרו שאינם מקהלים אלא מקהלו הראשון ואינינו כי נחרב ואלו הם מאבותיו שהקדישום לבית הכנסת שלהם ויש לו בהם זכות להוליכם עמו לכל מקום שירצה לדור שם והתנה כשבא להתפלל עמהם שיוכל להוליך אותם עמו לקהלו אם ישוב לאיתנו וגם עתה יוכל להוליכם עמו לארץ ישראל יורנו רבינו אם יכולים הקהל לעכב אם לאו ושכמ"ה.

תשובה כפי הלשון הבא בשאל' מוכיח מתוכו שאבו' של זה האיש הקדישו החפצים ההם לקהלם אדעתא שיהיו תחת ידו ויד זרעו אחריו בפקדון להוליכם לקהל ולהחזירם לרשותם מעתה ועד עולם ואם כך היה המעשה דבר פשוט הוא שכיון שנחרב מקום הקהל ההוא יש בידו של הנפקד שהוא מבאי כח המקדיש להוליך עמו חפצי הקדש אל מקום אשר יעמד שם ובא והתפלל אל הבית וכלי הקדש אתו עמו ואין שום יחיד מבני הקהל שנחרב יכול לעכב בידו דהא אפילו בסתמא אמדינן דעת הנותן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות זכיה לעולם אומדין דעת הנותן ואם היו הדברים מראים סוף דעתו עושים ע"פ האומדן אף על פי שלא פירש ע"כ. ואם כן בנ"ד אף על פי שלא פירש המקדיש שיהיו החפצים ביד זרעו אחריו מכל מקום כיון שהניח ביד יוצאי יריכו חפצי ההקדש מסתמא אמדינן דעתיה שכונתו היתה שיהיו אותם חפצי ההקדש בבית תפלתם של זרעו אחריו ובקהלם תחד כבודם ובהיות הקהל ההוא על מכוננו זכו בני אותו קהל ליהנות בחפצי הקדש ההם וכיון שנתבטל מקום הקדש ההוא יש בידם של זרעם אחרה' /אחריהם/ להוליך החפצים לבית תפלתם לפאר ולעטר מקום קהלם וספרי התורה שיש בו ויהיו החפצים תמיד ביד זרעו אחריו וזר לא יקרב אליהם איברא שבעודנו קיים הקהל אף על פי שירצה האיש שבידו החפצים לשנות מקום תפלתו אל מקום אחר ולהוליך שם החפצים אין שומעין לו שכבר זכו הקהל ההוא אבל כשנחרב הקהל הרשות בידו (א"א עמ"ש הרדב"ז בחדשות ח"ב סי' תרמ"ד ובתשו' זרע אברהם יצחקי ח"א סי' ז' ובס' ב"ד חלק יו"ד סי' קכ"א ובס' שמש צדקה סי' יד' וטו'). ומיהו אם המקדיש נתנם לבני קהלו במתנה חלוטה ומסרם ביד גזברי הקהל ובהמשך הזמן באו החפצים ביד

אחד מבניו של המקדיש בתורת גזבר שוב אין לאחד מבני כחו של המקדיש זכות באותם החפצים יותר על שאר בני הקהל והרי הוא כאחד מבני הקהל לפי שכיון שנתן המקדיש החפצי' ביד בני הקהל פקעה זכותו ונסתלק' מאותם חפצים ונתן הכח לגבאי הקהל כמו שכתב מהריק"ו שורש ה' כשנוחי נפש מניחים איזה מעות לצדקה וממנים גבאים על אותם המעות ודאי מסתלקים מאותם המעות ונותנים הכח לאותם הגבאים עכ"ל. וא"כ הגזבר הזה שהוא מיוצאי יריכו של המקדיש אין לו אלא כח שאר הגזברים וכשם שאם בא גבאי אחר לעקור דירתו מאותו מקום אינו מוליך עמו חפצי הקדש של הקהל כך הוא דינו של הגזבר שהוא בא מזרעו של המקדיש שאין ליפות כחו בזה ומה שיש לנו להסתפק הוא אם המקדיש מסר החפצים ביד גזברי הקהל סתם ולא נתנם לבני קהלו במתנה חלוטה בפירוש ובאו אח"כ ליד אחד מבניו מתורת גזבר שנתמנה מכח הקהל ונחרב הקהל ההוא וכל בני אותו הקהל נדדו מהם לעיירות אחרות ומהם נדדו לקהל אחר באותה העיר אם יהיה כח לגבאי ההוא להוליך עמו חפצי הקדש אל מקום אחר במקום אשר הוא חונה שם וראיתי מה שכתב מהריק"ו שורש קכ"ג על גבאי צדקה שנתפרדה החבילה והלכו חוץ לעיר ויש ביד הגבאי מעות צדקה אם גבאי זה נתמנה מרצון הקהל לחלק מדעתו הצדקה ועל אמונ' הם סומכים גם עתה הרשות בידו לעשות בהם כרצונו אבל אם לא נתמנה לחלק לדעתו אלא האמינוהו לשמור המעות כסתם גבאי אבל לא היה מחלק עד שימלך בראשי הקהל אם אפשר לו להמלך בראשי הקהל שהיו שם כשנגבית הצדקה ההיא אם דעת כלם או רובם מסכמת לאחת מן המצות כגון צדקת ענים או להשיא יתומות ואם לא יסכימו אלא כל אחד רוצה לחלקה לדעתו יעשה הגבאי מה שירצה רק שיוציאם באחת מהמצות הנזכרים ואם אי אפשר להמלך בהם הרשות בידו לחלקה לדעתו עכ"ל. וכפי תשובה זו נראה שכשהלכו בני העיר למקום אחר שאפי' במעות של בני העיר שנמסרו ביד גבאי צריך הגבאי לעשות מדעת בני העיר ויהיה נמלך בהם וכל שכן בחפצים מסוימים ביד הנזכר שאינו רשאי לשנותם ולהוליכם למקום אחר שלא

מדעת בני הקהל כי לא נמסרו ביד הגזבר אלא כדי לשמרם ומכל מקום יש זכות לבני הקהל באותם חפצים שיהיו במקום תפלתם. ואם נדדו הלכו מקצתם למקום אחר ומקצתם נשארו באותה העיר כיון שנחרב לגמרי הקהל ההוא יתחלקו החפצים כפי מנינם של בני הקהל הראשון שנחרב ואם יחזור הקהל ההוא לאיתנו כמשפט הראשון צריך גם כן להחזיר החפצים לאותו קהל ואף על פי שאמרו בתוספתא האומר תנו ק"ק זוז או ס"ת לב"ה הכ יתנו לב"ה הכ שהוא רגיל בה ואם הוא בשנים יתנו לשניהם אין אנו הולכים אלא על שעת הנתינה לראות באיזה היה רגיל וכאן שפירש לאותו קהל אף על פי שירגיל הוא את זרעו בקהל אחר כבר זכו בחפצים אותו קהל שהוא רגיל בו וכל שכן אם הזכיר שם הקהל בפירוש. איברא שאם יסכימו ז' טובי העיר לשנותם הם רשאים לשנותם לכל מה שירצו ואפי' לצרכי צבור כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות מתנות עניים אבל אם רצה הגזבר לשנותם יש מחלוקת בין הפוסקים לדברי מהריק"ו שכתב כשנחיי נפש מניחים איזה מעות לצדקה וממנים גבאים על אותם מעות ודאי מסתלקים מאותם מעות ונותנים הכח לאותם גבאים ויש להם כח כמו בני העיר בצדקת עירם ע"כ אם כן הגזבר יש בידו לשנות כמו בני העיר ומיהו לדבר מצוה אחרת והמרדכי כתב פ"ק דב"ב דוקא בני העיר משנין אבל גבאי אינו רשאי לשנות אפילו לדבר מצוה. ולדידי חזי לי שאפי' מהריק"ו לא קאמר אלא כשמינה המצוה לאותו גבאי על המעות שהקדיש אבל כשהמקדיש לא מינה הגזבר רק נתן החפצים ביד הקהל והם מינו הגבאי כמנהג הקהלות בודאי שלא נתיפה כח הגזבר לשנות יותר משאר בני הקהל זו אף זו כי במניח מעות ביד גבאי יש כח לגבאי לעשות במעות כרצונו אבל מי שהניח חפצים מסוימים להקדש הקהל אין הגזבר יכול לשנותם ואין לומר דכיון שהגזבר הזה הוא מקרוביו של המקדיש נתיפה כחו יותר משאר הגזברים שהרי הביא המרדכי פ"ק דב"ב מעשה באחד שנתן מקצת נכסיו לצדקה בעת מותו לימים ירדו קרוביו מנכסיהם ואמר שנחלקו גדולים בזה י"א שיתנו אותה צדקה לקרוביו משום דאזלינן בתר אומדנא ויש חולקים דאדרבא אמדינן דעתיה דאפי' אם היה יודע

שירדו קרוביו מנכסיהם הוה יהיב צדקתו לעניים ומהריב"ל ח"ב הכריע כדברי החולקים דמסתבר טעמיהו ונלע"ד דבנ"ד שהקדישו חפצים ולא מעות לכ"ע אין נותנים לקרוביו כשירדו מנכסיהם והרי קרוביו כשאר בני הקהל ואינם יכולים לשנות אבל בני הקהל ההוא במעמד שבעה טובי הקהל רשאים ואין שאר הקהלות שבאותה העיר יכולים לעכב ולערער על אותם חפצי הקדש לפי דקי"ל שכל קהל הוא חשוב כעיר אחת ואינן נזקקין מקהל זה לקהל אחר. הצעיר יאשיהו פינטו ס"ט /ח"א/ ברמ"א בסימן קנ"ג סט"ז איתא דמי שהשאיל ביתו לבהכנ"ס וכו' ודוקא שהשאיל סתם אבל אם התנה מתחילה שכל זמן שירצה למחות יהא בידו למחות או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס הרשות בידו למחות במי שירצה (מהר"ם פאדוואה סי' פ"ה) ולכאו' ה"ה בנדו"ד בנתן סתם, אבל יש לדחות דכל שהביא בעצמו לביהכנ"ס י"ל דסתמו כפירוש דנתנו להקדש לביהכנ"ס לדורות ול"ד להתם דהם נכנסו מאליהם ולא מיחה בידם די"ל דהסכים לאותו זמן ולא לתמיד, ואמנם מל' מרן שם בסעיף י"ח שכ' יש מי שאומר שכלי הקדש של כסף שנהגו להביא תמיד לביהכנ"ס בחגים אין יכולים להוציא לחולין ולמכרם והקהל יכולים לתפושם שישארו בחזקת הקדש אחר מיתת המקדיש, משמע דאיירינן בסתם, והקהל יכולים לתופשם, אמנם המ"א כ' ועכשיו המנהג הפשוט שנשארים ברשות בעליהם, דהוי כאילו התנה עליהם, ואמנם הט"ז כ' שמעתי וראיתי שבני אדם המתנדבים ס"ת לבהכנ"ס הם מתנין ברבים שאינו לחלוטין, וא"כ אותו שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה ע"כ. ואמנם המ"ב שם ס"ק צ"ה העתיק דברי המ"א להלכה ורק שסיים ומ"מ יותר טוב להתנות בהדיא בשעת הבאה דהוא רק בתורת שאלה בעלמא, ואמנם נר' להלכה שנשאר כדעת המ"א דבסתמא הרי הם ברשות הבעלים, ומינה לנדו"ד שהביא המחבר ונראה דכ"ז לפי מה שידוע המנהג דכל שמתנים דוקא ונתן בסתם הרי הם של בית הכנסת שזכו בהם מן הסתם, וכ"כ המחב"ר סי' קנ"ג (אות ו') ארח לצדיק א"ח (סי' א') זכ"ל (אות ב') וכ"כ בכפה"ח סימן קנ"ג (אות קנ"ב - קנ"ג) וכעין נדון שאלתינו במקצת מובא במשפטי שמואל

(סימן ט"ו) עו"ת (סי' קנ"ד אות י"ח) א"ר (קנ"ד - כ"כ) סו"ב (שם
אות ז') ועיין שו"ת מהרש"ל (סי' ט"ז) ואכמ"ל.